

Mateusz Radomski

Muzeum Regionalne PTTK im. Antoniego Minkiewicza w Olkuszu

POWRÓT PO LATACH

Partyzanckie wspomnienia, T. 3, red. Konrad Kulig, Mateusz Radomski, Olkusz, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Koło Olkusz, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze im. Aleksandra Janowskiego Oddział w Olkuszu, 2021, 168 s.

Przypadająca w tym roku 80. rocznica utworzenia Armii Krajowej obfituje w szereg inicjatyw mających upamiętnić to ważne wydarzenie. Rzadko już podczas oficjalnych i tych mających mniej formalny charakter obchodów widzimy kombatantów i kombatantki Polskiego Państwa Podziemnego. Czas jest nieubłagany, a duża część wspomnień minęła bezpowrotnie wraz ze śmiercią poszczególnych świadków historii. Oczywiście przez szereg lat od zakończenia działań wojennych, najpierw w sposób potajemny, później już coraz bardziej otwarty, powstawały zapisane w różnej formie relacje członków podziemia.

Po roku 1989 pojawiły się większe możliwości ich publikacji w związku ze zniesieniem dominującego dyskursu, negującego bohaterstwo żołnierek i żołnierzy Armii Krajowej i innych niezwiązanych z komunistami organizacji. Takie działania podjęto również w Olkuszu, gdzie właśnie w 1989 roku zawiązało się koło Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej, które następnie wraz z innymi kołami przekształciło się w Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Pod koniec lat 90. ukazały się dwa wydawnictwa zawierające spisane relacje: *Wspomnienia z lat walk i martyrologii AK*, (Klucze–Olkusz 1999) oraz *Partyzanckie wspomnienia*, pod redakcją Jana Jarno i Zenona Mędrka, (Olkusz 1999). Był to czas, w którym jeszcze wielu pamiętało okres II wojny światowej, co postanowiono wykorzystać zachowując część historii na papierze. Pięć lat później ukazała się kontynuacja serii *Partyzanckie wspomnienia*, T. 2, red. Jan Jarno, Zenon Mędrak, Stanisław Sowula, (Olkusz 2004). Kolejne lata okazały się trudne dla członków olkuskiego koła ŚŻŻAK, głównie ze względu na malejącą ich liczbę oraz podeszły wiek pozostałych. Niemniej jednak mając świadomość, że tak istotna karta dziejów regionu, a także całej Polski nie może ulec zapomnieniu zarazili oni pasją do jej poznawania uczniów olkuskich szkół, w tym autorów polecanej publikacji.

Owoce zaangażowania młodszego pokolenia jest seria tekstów naukowych i popularnonaukowych, a także filmów dokumentalnych (szczegóły na stronie www.ak.olkusz.pl). Ponadto powstała przy Kole Olkusz sekcja rekonstrukcyjna zajmująca się odtwarzaniem m.in. okolicznych oddziałów partyzanckich, w tym największego z nich pod dowództwem Gerarda Woźnicy „Hardego”.

Naturalnym więc stało się wydanie kolejnego, trzeciego już tomu *Partyzanckich wspomnień*. Dzięki dofinansowaniu Województwa Małopolskiego udało się zorganizować akcję pozyskiwania rodzinnych pamiątek po żołnierzach podziemia w celu stworzenia specjalnej bazy. Jednym z materiałów, którymi się dzielono były wspomnienia. To właśnie z nich powstała recenzowana pozycja. Składa się ona z dziewięciu części. Krótki wstęp wprowadza czytelników w tematykę, wyjaśniając przy tym genezę dzieła. Kolejne pięć rozdziałów to spisane relacje pięciu członków podziemia niepodległościowego, do których dołączono zdjęcie portretowe każdego z nich. Listę tą otwiera Józef Walnik „Oskar” (1916–1995), robotnik pochodzący z Klucz (powiat olkuski), który silnie związał się z Gwardią Ludową Polskiej Partii Socjalistycznej, tworząc jej struktury w Obwodzie Olkusz „Srebro” (s. 9–51). Druga relacja jest autorstwa, pochodzącego z Chechła, Władysława Krawczyka „Graba” (1897–1978), konspiratora Polskiej Organizacji Wojskowej, uczestnika walk o granice niepodległej Polski, a także partyzanta w oddziale Armii Krajowej Gerarda Woźnicy „Hardego” (s. 53–55). Następnie czytelnik może zapoznać się z dziejami oddziału dywersyjnego Batalionów Chłopskich – Armii Krajowej o kryptonimie „Szarańcza”, Jana Pieńkowskiego „Mohorta” (1907–1985) spisanych przez samego dowódcę. Grupa ta operowała we wschodniej części powiatu olkuskiego, głównie na terenie Generalnego Gubernatorstwa (s. 57–107). Kolejna część zawiera wspomnienia Leokadii Kwiatkowskiej (z domu Pandel) „Sarny” (1927–2015), która jako kilkunastoletnia dziewczyna zaangażowała się w działalność Batalionów Chłopskich w północnej części powiatu olkuskiego. Opisowi prowadzonej walki podziemnej towarzyszy również opowieść o aresztowaniu i osadzeniu w niemieckich obozach Auschwitz-Birkenau oraz Mittweida (s. 109–135). Stanisław Gut „Kamiński” (1909–1994) kończy zbiór relacji. W swoich zapiskach odnosi się do służby we wspomnianym już oddziale partyzanckim „Szarańcza” na terenie Sułuszowej (s. 137–139). Dopełnieniem powyższych treści jest jedenaście biogramów żołnierzy podziemia wraz ze zdjęciami, które zostały nadesłane w ramach akcji zbierania pamiątek (s. 141–145). Całość domykają niezwykle praktyczne indeksy: osobowy (s. 147–160) i geograficzny (s. 162–168), pozwalające w dużo prostszy sposób poruszać się po treści.

Omawiane wydawnictwo ma ogromną wartość dla regionalistyki. Jego główną zaletą jest fakt pozyskania materiałów ze zbiorów prywatnych, które są trudno dostępne dla badaczy. Atrakcyjna wizualnie forma połączona

Żołnierze oddziału „Hardego”, lato 1944. Zbiory Muzeum AK w Krakowie

z niezbyt rozbudowanym opracowaniem naukowym powoduje, że niezorientowanej w tematyce osobie będzie łatwiej przyswajać zgromadzone informacje. Co ważne – wydawcy zapowiadają kolejne edycje *Partyzanckich wspomnień*. Olkuski przykład powinien być inspiracją dla pozostałych regionów Małopolski, aby podejmowały podobne działania w celu zachowania dla przyszłych pokoleń historii poprzez relacje żołnierzy zbrojnego podziemia z czasów II wojny światowej.